

stenco s kapitalističnimi in prepotentnimi ZDA. Če je McNamara opozoril na velikanske izdatke, ki bodo pritisnili na ameriško gospodarstvo, bo tudi Sovjetska zveza lahko zgradila svoj protiraketni sistem samo na račun lahke industrije in potrošnega blaga. Prav to pa je tisto, ob čemer si Mao Ce Tung mane roke...

Dušan Savnik

PISMO UREDNIKU

Tovariš urednik,

naj vas najprej spomnim na svojo željo, da naj bi izšel moj sestavek »Slovenski socialisti o ruskem revolucionarnem dogajanju leta 1917-18« še pred novembrsko številko »Sodobnosti«, v katero so imela biti uvrščena razpravljanja o odmevih oktobrske revolucije v naši politiki in literaturi. V sestavku namreč predlagam javnosti doslej neobjavljeno, a najverjetneje kak teden pred 7. novembrom 1917 napisano razpravljanje dobrega poznavalca tako Rusije kakor tudi socialističnih političnih smeri dr. Henrika Tume, ki s svojega socialističnega in protivojnega stališča ni želel, da bi se ruska revolucija zaustavila v okviru meščanskega reda in nadaljevane vojne politike, in je zato pričakoval, da se bo obrnila v smer miru, »takojšnje rešitve agrarnega in delavskega vprašanja« ter federalistične pregradnje države. Z objavo Tumovega razpravljanja že v oktobrski številki »Sodobnosti« naj bi bila bolj poudarjena okolnost, da je pisal tako o ruski revoluciji iz daljave Slovenec že v dneh, ko so se boljševiki pripravljali, da v imenu gesel miru, zemlje, delavske kontrole nad proizvodnjo in pravic narodov zrušijo Kerenskega meščansko vlado in osvojijo oblast. Zaradi te časovne okolnosti znamenito slovensko razpravljanje kajpada ni prav nič izgubilo zaradi tega, ker izhaja šele v novem letniku »Sodobnosti«, tem manj, ko mi, tovariš urednik, dovoljete, da tako še posebej opozarjam nanjo.

A iz nekega drugega razloga vendarle še obžalujem, da ni šlo po mojem zamišljenem vrstnem redu: Mislim na koristno napotilo, ki bi ga dobil Franc Zadravec za neko spopolnitev svojega sicer kar zadovoljivega pregleda o »Oktobrski revoluciji in slovenskih književnikih«, če bi se bil lahko seznanil z mojim sestavkom že oktobra. V njem bi bil — v opombi 18 pod črto — spoznal izhodiščno besedo dr. Ivana Prijatelja, ki je prvi pri nas menil, da je v Dostojevskega »Besih« najti pravi ključ za umevanje tako nekdanjega nihilizma kakor tudi novega boljševizma. Ko pa bi izhajal od te Prijateljeve besede, bi bil pač odkril v eseju Vladimira Levstika o »Revolucionarnem eposu Dostojevskega« tudi tisto drugo plat, ki ni od revolucije odvrčala in na katero se je Levstik skliceval mesec dni po objavi tega eseja, ko je v zaornitvi reakcionarja Dmitrija Verguna označil »reakcionarno tendenco Besov« kot »zelo pogojno in naperjeno proti konfuznemu demagoštou, ne proti revoluciji nasploh«.

A to bi bila le prva ugodna posledica »pravočasne« objave mojega stavka v oktobrski številki. Utegnila bi se ji pridružiti še druga, če bi se Zadravec temeljiteje ustavil še pri eseju »Boljševištvu in oblomovstvo«, ki je izšel v istem listu le štiri—pet dni pred Levstikovim esejem (ta esej v »Slovenskem Narodu« št. 122 z dne 24. maja, oni pisca G.-ja pa v št. 115 in 116 z dne 17. in 18. maja 1919) in ki se tudi navezuje na Prijateljevo izhodiščno besedo v takratnem slovenskem razpravljanju o boljševištvu: pisec G. je le od »Besov«

prešel k drugim delom ruske književnosti, v katerih je videl pravo ogledalo ruske družbene resničnosti. Šele zdaj nakazano zvezo od Prijatelja prek G.-ja do Levstika bi bil mogoče že Zadavec pokazal, izključeno pa tudi ni, da bi se bil ustavil tako pri dikciji kakor pri duhu G.-jevoga eseja z večjo pozornostjo, ki bi ga privedla do bolj sprejemljive razrešitve inicialke G.

Zadavec je namreč »razrešil« inicialko G. v — Govekarja s pristaoljenim oprashaem. Ni opazil v G.-jevem eseju nekih reči, v katere je komaj mogoče zamešati Govekarja. Ta pri vsej svoji časnikarski spretnosti in ustreznih širokih razgledanosti vendarle ne bi mogel tako eruditsko seči v prostranstvo ruske književnosti in iz nje tako sistematsko izbrati ustrezne posebne ruske tipe ter jih spraviti na isti negativni imenovalec, kakor je to storil drug pisec z enako inicialko G. Brž ko sem se zavedel, da je treba tega poiskati med takratno peščico slovenskih eruditov-slavistov, se mi je tudi že posvetilo, da ta inicialka najverjetneje kaže na jedkega kritika — dr. Jožo Glonarja kot pisca tega predvsem protirusko in hkrati protiboljševiško napisanega eseja, *Le k skepticizmu in črnoglednosti izjemno nagnjeni Glonar je po mojem mnenju lahko zanesel k nam takšno negativistično konstrukcijo o skozinskih »oblomovskih« Rusih!*

Kakor v Prijateljevem zapisku ob »Besih« je tudi v G.-jevem eseju boljše-
vištvo emanacija duše »ruskega človeka«, toda medtem ko je Prijatelj svojo tezo utemeljil zgolj na »Besih«, pa je G. za utemeljitev svoje prioblekel cel kup ruskih literarnih del: od Gončarova (v *Oblomovu*, *Prepadu-Obryvu* in eseju *Bolje pozno ko nikoli*) prek Gribojedova, Hercena, Gogolja (v *Tarasu Bulbi* in *Sporu dveh Mirgorodcev*), Turgenjeva (v *Rudinu*, *Plemiškem gnezdu*, *V predvečerju*, *Očetih in sinovih* ter v *Novi*), Dostojevskega (le v »*Idiotu*«, ne pa tudi v »*Besih*«, ki jih je porabil že Prijatelj kot »divno bengalično osvetljava in ... povečavo ruskega ... revolucionarja«) do Gorkega (v *Fomi Gordejevu*, *Malo-moščanih* in v njegovih takratnih napadih na oktobrsko revolucijo). In erudit G. je še opozoril, da se je omejil le na nekaj navedkov, a da bi bil lahko načrpal »za celo debelo knjigo« iz »ruskih velikih leposlovnih del« pričevanj o tem, da »je vodilni motiv, najjobupnejši vzkrik domoljubnih umetnikov-pisateljev vedno in vedno ista tožba: Rusi smo pač nadarjeni, krščanski, blag in usmiljeni, krotak in potrpežljiv, toda žal tudi usodno brezbrizen, sanjarski in pasiven narod«. Medtem ko si je Prijatelj z naklonjenim zanimanjem ogledoval skozi prizmo »Besov« — »dobo revolucionizma, v kateri igra praktično najizvežbanejši in pristno rusko najzaleteljsi revolucionar Rus po celem svetu prvo vlogo«, pa je pri G.-ju docela prevladovala skeptična presoja o tem, ali Rus lahko sam sebi pomaga. Verjetno je G. že pri kakšnem protiruskem razčlenjevalcu ruske književnosti našel izbor gradiva in tudi osnovno obradnavo, a le s težavo se otravamo vtisa, da je vendarle k povzetemu primešal tudi še nekaj svojega črnogledega hiperkriticizma!

Zadavecov povzetek eseja »Boljševištvu in oblomovstvo« ne ustreza povsem. Iskal je v njem samo protiboljševištvu, pa je prezrl njegovo protirusstvo. V prvem stavku je G. ugovarjal »trditvi, da je ruski boljševizem ljulika, ki so jo zatrosili med rusko zlato pšenico ruski izgnanci... ki so prisiljeni živeti več let v ozračju nemških radikalnih socialistov«, in je pretežni del svojega razpravljanja posvetil dokazovanju, da »je nemška ljulika našla pač v ruski duši že stoletja pripravljeno plodno njivo«. Vso konstrukcijo je postavil na tezo Gončarova, »da je le lenoba, brezbriznost, nesposobnost vztrajno delati in se ravnati

po gotovih načelih ali po določenem načrtu, izvor vsakršne ruske nesreče.« No, v Oblomovu vsi vidimo propadajočega ruskega pomeščika, ki se ne znajde v novih pogojih kapitalističnega gospodarjenja, in lahko razumemo tudi Gončarova, da mu je bil Oblomov »tip ruske mase, počivajoče v dolgem, neprebudnem snu in zastoju«. Toda G.-jevo — ali že v njegovem »viru« izvedeno — pomešanje brezdelnih Oblomovov z »odvečnimi ljudmi« Turgenjeva idr. in potem še pomešanje tega »pasivnega tipa ruske mase, Oblomova in njegovih bratov« z »njegovim pendantom akcionega tipa«, ki da je sposoben izraziti revolucionarno nezadovoljstvo le »z izbruhi nasilnosti«, ostaja pa »nesposoben za sistematsko delo in vztrajnost« — ova ta njegova konstrukcija se kaže prav temeljito metodično zgrešena! V takšno očitno bolj protirusko kakor pa protirevolucionarno konstrukcijo se je zapletal vsakdo, kdor je hotel gledati Ruse samo skozi prizmo Oblomovov in »odvečnih ljudi« ter — čudno nelogično — »oblomovsko« pojmovanih »nihilistov ali anarhistov« ali »boljševikov«, ki da so vsi skupaj »izrasi iz istega semena: iz lenobe, iz boleznih ruske volje, iz sovraštva do vztrajnega dela, reda in avtoritete!»

Tako so gledali na Ruse tisti, ki so prirejali invazije z zahoda, a so se vsi opekli ob tistem »oblomovstvu«! Med njimi so bili tudi interencionisti, o katerih je menil G. v zaključnem odstavku svojega eseja, da so poklicani, da udušijo »oblomovsko« boljševiško revolucijo in Ruse — pač strda, ne zlepa! — iztrgajo njihovim razvadam. Berimo: »Ljudstvo, ki trpi na kronični zaspanosti in oblomovski lenobnosti ali na samomorilskem anarhističnem boljševizmu, danes samo iz sebe še ni sposobno ustvariti novo državno obliko, ki bi bila primerna ruskemu političnemu in kulturnemu razvoju. A ustvariti si jo bo moralo. Tuja pomoč pa bo bržčas potrebna, da se napravi konec vsaj današnji grozovladi in anarhiji. Svoboda [tj. okupacija interencionistov!] prinese Rusiji najširšo kulturo, spoštovanje zakonov in demokratsko delavnih oblasti, red, točnost in vseobčno narodno disciplino; s tem izgine pa tudi stoletja stara epidemija oblomovščine in njena senca — boljševišтво.« Zdi se, da je G. črpal iz nekega spisa, naročenega od interencionistov bodisi v Parizu ali Londonu ali pa tudi v Pragi (spomnimo se takratnih načrtov vodje češke liberalne buržoazije dr. Karla Kramáfa).

Naj še v pouk in zabavo navedem G.-jev jedrnat prikaz kompleksa okto-brske revolucije tako, da odbijem žolčno protiboljševiški začetek odstavka: »... Lahko razumemo, s kakšnim otroškim zaupanjem je spremljal ruski negramotnik nove, lepe, presenetljive ideje, ki so mu jih podajali s patosom in gorečim fanatizmom. Tako se je zgodilo, da se je baš rusko ljudstvo proo lotilo poskusa uresničiti najsmelejše želje marksizma. In proglasila so se gesla, ki naj bi mahoma osrečila vse milijonske mase, ki dotlej niso imele drugih pravic, kot da so jih gonili po ječah, jih tlačili v rudniške prepade in vlačili v sibirsko pregnanstvo. Vojna naj se takoj konča, korupcija fevdalnih, vojaških in kapitalističnih krogov naj se takoj pobije, odzame naj se bogatašem vse, kar so si pridobili z brezvestnim izkoriščanjem ljudskih žuljev, prevzame naj se produkcija in zemlja razdeli. Radikalnega programa so se tudi radikalno lotili. Ognji agrarne revolucije so krvavo rdeče žareli na nebu brezmejne Rusije, tisoči pomeščikov-graščakov, veleposestnikov so bili pomorjeni, delavci so se polastili neštevilnih tovarn in izplenili trgovska skladišča, višji uradniki, oficirji in voditelji inteligence so bili linčani ali vrženi na ulico...«

A nič ga ne zadovoljuje, da je strta stara krivica, pisec sodi, da je nova krivica še hujša od stare: »Vse grozote anarhije so se zgrnile na Rusijo in maščevalnost razbesnenih mas ni poznala nobene meje... Boljševizem je zakrivil, da se je revolucija čez noč prevrgla v anarhijo...«

Tu je prišlo G.-ju prav takratno Gorkega neumevanje in obsojanje vse te revolucije, o katerem menda v Sovjetski zvezi — če se ne motim — še niso začeli razpravljati, z Gorkega oznako te revolucije kot »samo tipične ruske puntarije brez sledu socialističnega duha.« Tega ne bi omenjal, če ne bi bil Zadavec v povzetku eseja (lanska »Sodobnost«, str. 1099) navedel vrsto obsodilnih pojmov (kakor o »vseruski gluposti, neizobraženosti«, o tem, da »so včerajšnji sužnji« postali čez noč »despoti« in da tako »revolucije niso izvedli v socialističnem duhu«), ne da bi bil pri tem opazil, da navaja besede razsrjenega in razumevanju dogajanja nedoraslega Gorkega. Ta »plamteči zagovornik mase in sam sin proletarca«, kakor je zapisal o njem G., je iz nevere v ljudske sile in v Leninovo boljševiško stranko izrekal v svojem listu »Novaja Žizn« takšna prekletstva nad boljševištvom še vrsto mesecev po oktobrski revoluciji!

Gorki se je razmeroma naglo vrnil ob stran svojega revolucionarnega ljudstva, nadaljnji razvoj Sovjetske zveze pa je razkril vso krhkost vseh — dobronamernih in zlonamernih — poskusov približati se umevanju velikega ruskega revolucionarnega dogajanja samo prek odseвов prejšnjega ruskega življenja v ruski književnosti!

Dušan Kermavner

DOBILI SMO V OCENO

- Zgodovina človeštva, Razvoj kulture in znanosti.** 1. knjiga, prvi zvezek: Jacquetta Hawkes, Prazgodovina. Prevedli: Albin Mali, Janko Moder, Jože Slajner in Borko Verbič. Opremila Nadja Furlan-Lorbek. Državna založba Slovenije.
- Anton Grad, Ružena Škerlj, Nada Vitorovič, Angleško-slovenski slovar.** Državna založba Slovenije 1967.
- Janko Kotnik, Slovensko-angleški slovar.** Državna založba Slovenije 1967.
- Theodore Dreiser, Titan.** Prevedel Jože Stabej. Opremil Janez Bernik. Državna založba Slovenije 1967.
- Thomas Mann, Lotte v Weimarju.** Prevedel Jaro Komac. Opremil Jože Pohlen. Založba Lipa 1967.
- Franček Bohanec, Slovenska besedna umetnost.** Redna knjiga Prešernove družbe za leto 1968.
- Prešernov koledar za leto 1968.** Redna knjiga Prešernove družbe za leto 1968.
- Tone Svetina, Ukana.** Opremil Ernest Krnaič. Naslovna slika delo Toneta Svetine. Založba Borec 1967.
- Konstantin Simonov, Ne rodijo se kot vojaki.** Prevedel Aleksander Skaza. Opremil Ive Šubic. Založba Borec 1967.
- Dr. Niko Kuret, Praznično leto Slovencev, II. del. Poletje.** Opremil ing. arh. Tone Bitenc. Mohorjeva družba v Celju 1967.
- Josip Jurčič, Deseti brat.** Ilustriral akademski slikar Ivan Vavpotič, Mohorjeva družba v Celju 1967.
- Dr. K. Vladimir Truhlar, Pokoncilski katoliški etos.** Mohorjeva družba v Celju 1967.
- Dr. Eman Pertl in prof. Miša Krašovic-Pertlova, Naše življenje.** Opremil Stane Kregar. Mohorjeva družba v Celju 1967.
- Koledar Mohorjeve družbe za leto 1968.** Opremil Stane Kregar. Mohorjeva družba v Celju 1967.
- Bogomir Fatur, Osebnosti-dela-ideje.** Od Shakespeara do Shawa. Opremil Uroš Vagaja. Obzorja Maribor 1967.
- Anton Ingolič, Jesenske disonance.** Opremil Janez Vidic. Založba Obzorja Maribor 1967.
- Anne in Serge Golon, Angelika v novem svetu.** Prevedel Boris Verbič. Opremil Mitja Race. Založba Lipa Koper 1967.
- Slovenske ljudske pesmi.** V madžarski jezik prevedel Avgust Pavel. Ilustriral Lajči Pandur. Pomurska založba Murska Sobota 1967.

IZ VSEBINE PRIHODNJIH ŠTEVILK

„Sodobnosti“:

Tone Pavček, Pesmi

*

Jože Šmit, Pesmi

*

Janez Ovsec, Pesmi

*

Marijan Kramberger, Ljubezenska zgodba

(odlomek iz romana)

*

Dimitrij Rupel, Razpoka v soncu

(novela)

*

Bojan Štih, Societas leonina

(esej)

*

Janko Kos, Cankarjev Jerman in problem nekonformizma

(razprava)

*

Dr. Vojan Rus, Evropski človek med dialektiko in metafiziko

(razprava)

*

Marijan Tršar, Pariško obračunavanje

(meditacija)

*

Ludvik Čarni, Diskusija o »azijskem produkcijskem načinu«

(razprava)

*

France Kosmač, Nov vir energije

(razprava)